LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS ATASKAITA UŽ 2015 M.

TURINYS

1. ĮVADAS 3
2. BENDROJI DALIS 4
2.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“) 4
3. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ.....12
3.1. NEDARBO LYGIS IR SOCIALINIAI VEIKSNIAI LAZDIJŲ RAJONE.....12
3.2. TUBERKULIOZĖS PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE.....14
3.3. CUKRINIO DIABETO PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE 16
4. IŠVADOS..... 18
5. REKOMENDACIJOS 19

1. ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą atspindinčius rodiklius, kad remiantis išsamia informacija apie savivaldybės bendruomenės sveikatos būklę, sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo priemones; taip pat vykdyti visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų sklaidą bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Visuomenės sveikatos stebėsena savivaldybėse vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Pateikiami rodikliai pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387 patvirtintą savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašą (toliau – Savivaldybių rodiklių sąrašas), kurie atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 patvirtintos Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programos (toliau – Lietuvos sveikatos programa) tikslai. Savivaldybių rodiklių sąrašą sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantis Lietuvos sveikatos programos siekinius.

Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje už 2015 m. pateikiami ir aprašomi 2015 m. Lazdijų rajono savivaldybėje visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai. Stebėsenai ir ataskaitos rengimui reikalingi rodikliai buvo renkami iš Higienos instituto Sveikatos rodiklių sistemos ir leidinio „Visuomenės sveikatos būklė savivaldybėse 2015 m.“.

2. BENDROJI DALIS

2.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas palyginant praėjusių metų Lazdijų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos Respublikos rodiklių vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 5 grupes (po 12 savivaldybių kiekvienoje grupėje): - 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei ir žymimos žalia spalva; - 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos raudona spalva; - likusių 36 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos geltona spalva. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizės ir interpretavimo tikslas - įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus. Lazdijų rajono gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“. Remiantis stebėsenos profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis) pasirinktos 3 pagrindinio rodiklių sąrašo reikšmės, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis yra prasčiausi, lyginant su kitomis savivaldybės profilio reikšmėmis (raudonos spalvos pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės). Sudarytas Lazdijų rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašas. Šiose probleminėse srityse buvo atlikta atrinktų rodiklių detali analizė ir vertinimas bei parengtos rekomendacijos.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami Lietuvos sveikatos programos tikslai, antrame – uždaviniai ir trečiame - pagrindinio sąrašo rodikliai suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Ketvirtame stulpelyje pateikiama savivaldybės rodiklio reikšmė, penktame stulpelyje – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių ir aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės rodiklio vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1. lentelė. Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis

LSP tikslas	Uždaviniai	Rodiklis	Savivaldybės reikšmė	Lietuvos rodiklis	Mažiausia rodiklio reikšmė	Didžiausia rodiklio reikšmė	Santykis savivaldybė/ Lietuva
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai		Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	74,21	74,5	69,1	76,8	1,00
		Išvengiamas mirtingumas	27,6	34,4	27,6	47,0	0,80
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį	1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą	Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų	82,42	30,8	13,97	82,42	2,67
		Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyventojų	75,46	30,4	15,0	75,46	2,48
		Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyventojų	66,37	60,2	27,0	130,2	1,10
		Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyventojų	4,75	3,4	1,1	8,5	1,41
		Ilgalaikio nedarbo lygis	9,0	2,5	0,6	9,0	3,58
		Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-15,37	-11,3	-21,7	-5,5	1,37

	1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu	Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01–Y98) 100 000 gyventojų	164,84	110,43	77,6	172,9	1,49
		Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01–Y98) 100 000 gyventojų	157,53	109,8	80,0	169,1	1,43
		Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyventojų	395,0	219,5	106,8	496,4	1,80
		Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyventojų	89,5	38,1	17,0	89,5	2,35
		Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	92,1	41,9	10,0	115,8	2,20
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką	2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą	Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10000 darbingo amžiaus gyv.	0,81	1,0	0,0	3,0	0,79
		Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	146,49	139,0	83,9	283,2	1,05
		Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	61,61	68,9	44,8	126,3	0,89
		Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų	54,3	72,8	7,3	115,7	0,75
	2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį	Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų	0,0	5,03	1,3	15,4	0,0
		Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų	0,0	4,9	0,0	18,1	0,0
		Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	19,39	13,56	0,0	42,7	1,43
		Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	24,47	13,8	0,0	37,7	1,80
	2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių	Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100000 gyv.	9,7	10,57	0,0	30,2	0,92
		Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyventojų	7,39	10,5	0,0	30,2	0,7
		Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	9,7	3,9	0,0	10,8	2,51
		Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyventojų	111,5	65,7	28,4	151,9	1,70

	2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą	Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
		Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	28,5	nėra	nėra	nėra	nėra
		Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	21,7	nėra	nėra	nėra	nėra
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą	3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą	Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų	4,85	5,13	0,0	19,99	0,95
		Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	8,3	5,2	0,0	26,1	1,6
		Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų	24,24	25,2	9,07	94,61	0,96
		Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	22,52	24,9	8,9	94,3	0,96
		Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)	14,55	65,7	0,0	269,1	0,22
		Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	157,45	173,5	120,4	312,7	0,91
		Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	146,28	149,7	82,9	270,4	0,98
	3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius	Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	37,5	32,0	10,6	47,9	1,17
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius	4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais	Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyventojų	57,26	33,6	20,9	59,8	1,70
		Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius1000 gyventojų	12,0	6,94	5,1	12,0	1,72
		Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,53	2,1	1,5	4,1	1,18

	4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą	Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	7,27	7,1	2,8	11,2	1,02
		Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	8,3	8,3	6,0	10,8	1,00
		Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūras paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis	nėra	18,8	17,4	20,0	nėra
		Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 10 000 gyv.	14,5	3,7	0,0	17,2	3,95
		Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyventojų	0,48	3,6	0,0	9,0	0,13
	4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą	Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių	5,35	4,2	0,0	14,9	1,28
		2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepijimo apimtys	93,2	94,2	87,2	100,0	0,99
		1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepijimo apimtys	95,2	93,5	81,7	100,0	1,02
		Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	63,34	20,0	6,9	64,8	3,17
		Vaikų, kuriems nustatytas dantų ėduonis (K02), skaičius 10000 gyventojų	3,29	3,4	1,1	8,3	0,96
		Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų	2,7	5,8	0,0	17,3	0,46
	4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę	Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų	1144,21	812,0	687,5	1160,5	1,41
		Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų	830,58	831,5	687,5	1160,5	1,00
		Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C97) 100 000 gyventojų	305,45	287,4	305,45	397,58	1,06
		Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000 gyventojų	233,1	287,9	233,1	357,1	1,2
		Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų	286,05	196,0	124,0	436,3	1,46

		Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyventojų	219,77	202,5	123,9	436,3	1,1
		Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	75,1	42,6	19,7	75,1	1,76
		Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	35,97	48,4	18,2	73,6	0,74
		Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	56,25	50,2	31,3	70,0	1,12
		Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	57,51	50,4	16,7	71,9	1,14
		Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	39,06	37,4	10,0	54,1	1,04

Iš 1 lentelėje pateiktų PRS rodiklių reikšmių palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad Lazdijų rajono savivaldybėje šie rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį ir patenka į žalią zoną:

- **išvengiamas mirtingumas;**
- **darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklis;**
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo;**
- **sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis;**
- **tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje;**
- **paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius;**
- **tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje;**
- **tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje.**

Viešai tiekiamą geriamą vandenį naudoja 28,5 proc. Lazdijų rajono savivaldybės gyventojų, nuotekų tvarkymo paslaugomis naudojosi 21,7 proc. gyventojų.

Dauguma Lazdijų rajono savivaldybės rodiklių rodo prastą situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos raudona spalva:

- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių** - rodikliai patenka į raudoną zoną, būdami 2,67 ir 2,48 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **ilgalaikio nedarbo lygis** – reikšmė 3,58 karto didesnė už šalies vidurkį;
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių** - rodikliai 1,49 ir 1,43 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose** – rodiklis 1,8 karto didesnis už šalies vidurkį;
- **socialinės pašalpos gavėjų skaičius** – reikšmė 2,35 kartais didesnė už Lietuvos rodiklį;
- **sergamumas tuberkulioze** - reikšmė 2,2 kartais didesnė už Lietuvos rodiklį;
- **mirtingumo/standartizuoto mirtingumo dėl nukritimo rodikliai** - reikšmės 1,43 karto ir 1,8 karto didesnės už Lietuvos rodiklį;
- **kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis** - reikšmė 1,17 karto didesnė už Lietuvos rodiklį;

- **pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių** – rodiklis patenka į raudoną zoną būdamas 2,51 kartais didesnis už Lietuvos vidurkį;
- **transporto įvykiuose patirtos traumos** - reikšmė 1,7 karto didesnė už Lietuvos rodiklį;
- **išvengiamų hospitalizacijų ir išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų** – reikšmės atitinkamai 1,7 ir 1,72 karto viršija šalies rodiklį;
- **sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze** - rodiklis 3,95 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį;
- **2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepijimo apimtys** - rodiklis 0,99 karto mažesnis už Lietuvos vidurkį;
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų** - rodikliai atitinkamai 1,41 ir 1,0 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų** - rodikliai 1,46 ir 1,1 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **sergamumas II tipo cukriniu diabetu** - rodiklis 1,76 karto didesnis už Lietuvos vidurkį.

Kiti rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (geltonoji zona). Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

Nedarbo lygis ir socialiniai veiksniai Lazdijų rajone (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklius: ilgalaikio nedarbo lygį, mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičių ir socialinės pašalpos gavėjų skaičių).

Tuberkuliozės paplitimas Lazdijų rajone (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklius – sergamumą tuberkulioze bei sergamumą vaistams atsparia tuberkulioze).

Cukrinio diabeto paplitimas Lazdijų rajone (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklį - sergamumą II tipo cukriniu diabetu).

3. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

3.1 NEDARBO LYGIS IR SOCIALINIAI VEIKSNIAI LAZDIJŲ RAJONE

Ilgalaikis nedarbas – vienas iš socialinių – ekonominių poveikio sveikatai veiksnių, kuris turi nemažą įtaką fizinei ir psichinei sveikatai. Rodiklį galima priskirti rizikos sveikatai rodiklių grupės. Lazdijų rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis yra didžiausias šalyje. 2015 m. Lazdijų rajone buvo registruoti 1137 ilgalaikiai bedarbiai (rodiklis – 9,0/100 gyv., Lietuvoje – 2,5/100 gyv.) (1 pav.).

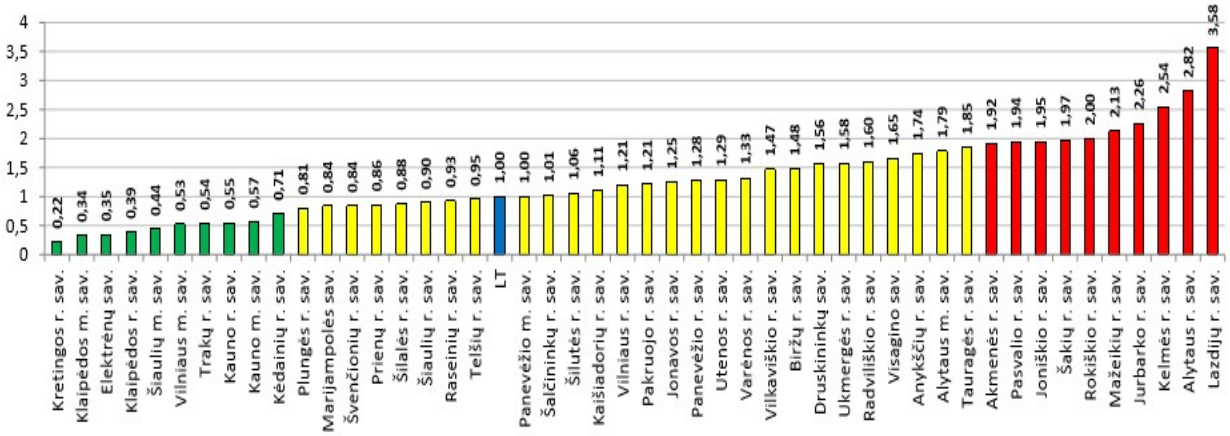

1 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.) (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Analizuojant 2006-2015 m. darbingo amžiaus (15-64) gyventojų registruoto nedarbo lygį, galima teigti, kad Lazdijų rajono savivaldybėje per 2006-2015 m. laikotarpį nedarbo lygis augo greičiau nei Lietuvoje. Nuo 2006 m. Lazdijų rajono rodiklis padidėjo beveik 2 kartus (2 pav.).

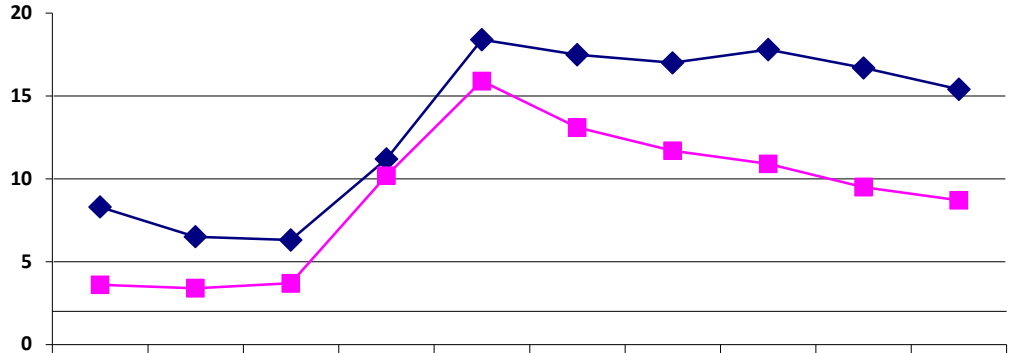

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lazdijų raj.	8,3	6,5	6,3	11,2	18,4	17,5	17	17,8	16,7	15,4
Lietuva	3,6	3,4	3,7	10,2	15,9	13,1	11,7	10,9	9,5	8,7

2 pav. Registruoto nedarbo lygis, darbingo amžiaus (15-64) gyventojų (proc.)
(darbo biržos duomenys)

Lietuvoje vaikai iš šeimų su mažomis pajamomis priskiriami rizikos sveikatai grupei ir, įstatymo numatyta tvarka, tokie mokiniai mokykloje turi teisę gauti nemokamą maitinimą. Lazdijų rajono savivaldybėje aukštas ilgalaikio nedarbo lygis glaudžiai susijęs su mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodikliu. 2015 m. Lazdijų rajone buvo 956 vaikai, gaunantys nemokamą maitinimą (rodiklis - 395,0/1000 vaikų, Lietuvoje – 219,5/1000 vaikų). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį (3 pav.). Tokiam rodiklio pasiskirstymui įtakos turi blogesnė savivaldybės socialinė padėtis (ilgalaikis nedarbas, mažesnės pajamos šeimoje).

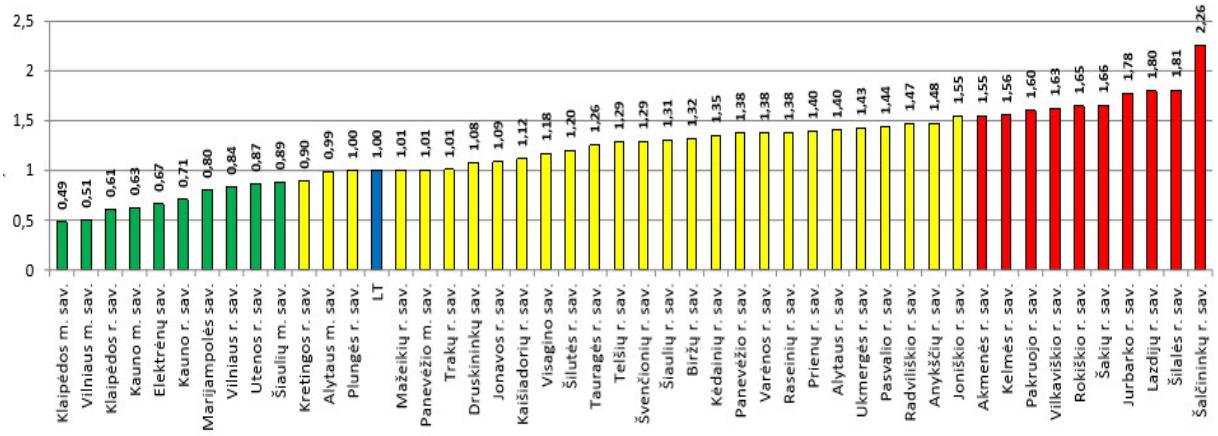

3 pav. Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lazdijų rajono savivaldybėje 2015 m. socialinę pašalpą gavo 1849 asmenys. Lazdijų rajono savivaldybė „pirmauja“ ir šiuo rodikliu. Lietuvoje, iš 1000 gyventojų, beveik 40 asmenų gauna socialinę pašalpą, Lazdijų savivaldybėje – beveik 90 (Lietuvos rodiklį viršija apie 2 kartus) (4 pav.).

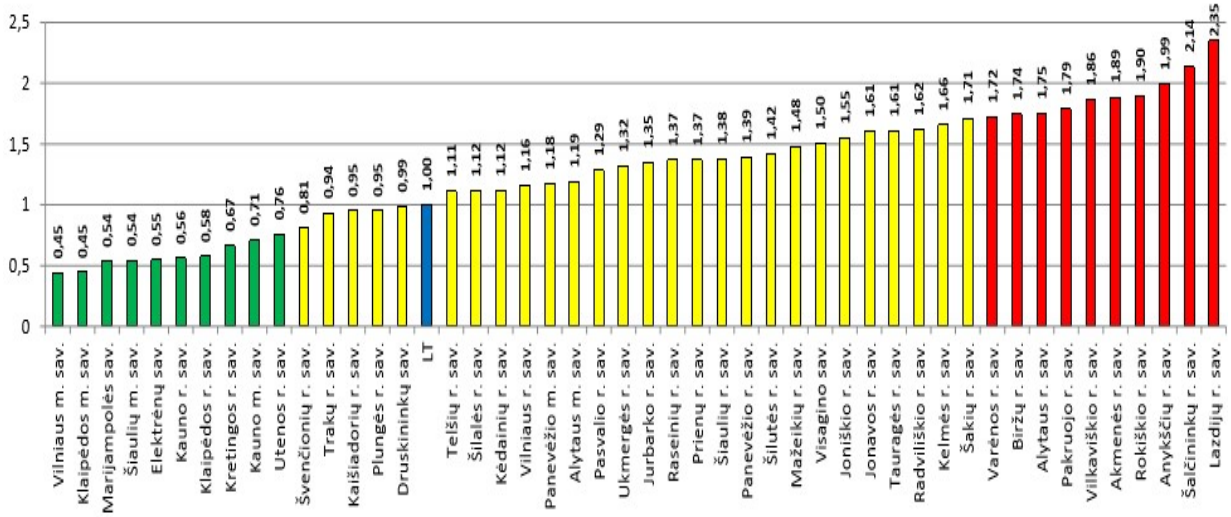

4 pav. Socialinė pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3.2 TUBERKULIOZĖS PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE

Sergamumas tuberkulioze yra aktuali problema visoje Lietuvoje. Visose savivaldybėse (išskyrus Neringos sav.) 2015 m. buvo registruojami nauji šios ligos atvejai. Tuberkuliozės sergamumui ypatingą reikšmę turi ekonominis ir socialinis gyventojų pragyvenimo lygis. Dauguma sergančių tuberkulioze sudaro nedirbantys asmenys, piktnaudžiaujantys alkoholiu, neturintys pastovios gyvenamosios vietos.

Lazdijų rajono savivaldybėje 2015 m. užregistruota 19 naujų tuberkuliozės atvejų, visi plaučių tuberkuliozės atvejai (rodiklis – 92,1/100 000 gyv., Lietuvoje – 41,9/100 000 gyv.). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį (5 pav.). Visi naujai užregistruoti tuberkuliozės atvejai atvejai – suaugę asmenys.

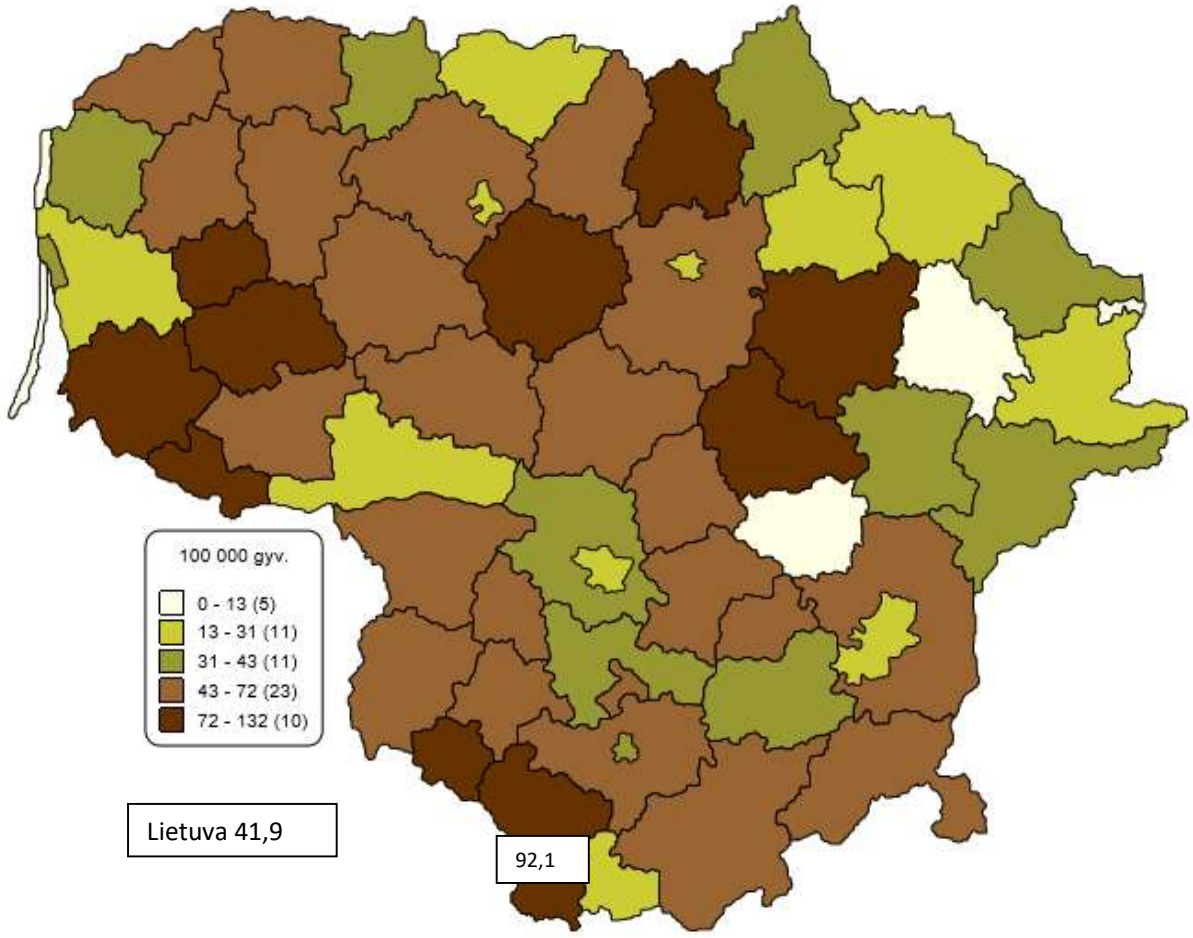

5 pav. Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.
Šaltinis: Tuberkuliozės registras

Analizuojant tuberkuliozės ligotumo rodiklius, stebima, kad Lazdijų rajone jis nuo 2011 m. sparčiai didėja – 2015 m. sergančių tuberkulioze žmonių buvo 2 kartus daugiau nei 2011 m. (žr. 6 pav.).

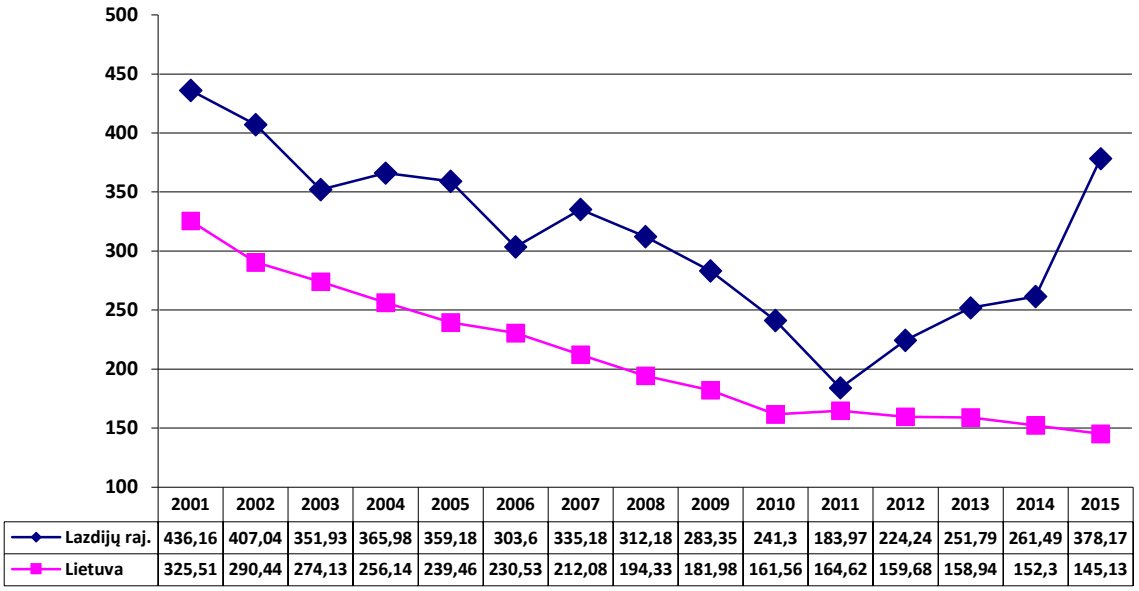

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lazdijų raj.	436,16	407,04	351,93	365,98	359,18	303,6	335,18	312,18	283,35	241,3	183,97	224,24	251,79	261,49	378,17
Lietuva	325,51	290,44	274,13	256,14	239,46	230,53	212,08	194,33	181,98	161,56	164,62	159,68	158,94	152,3	145,13

6 pav. Ligotumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Kaip Lietuvoje, taip ir Lazdijų rajono savivaldybėje 2015 m. iš visų amžiaus grupių sirgusių asmenų, daugiausiai tuberkulioze sirgo 45 - 64 metų amžiaus žmonės (7 pav.).

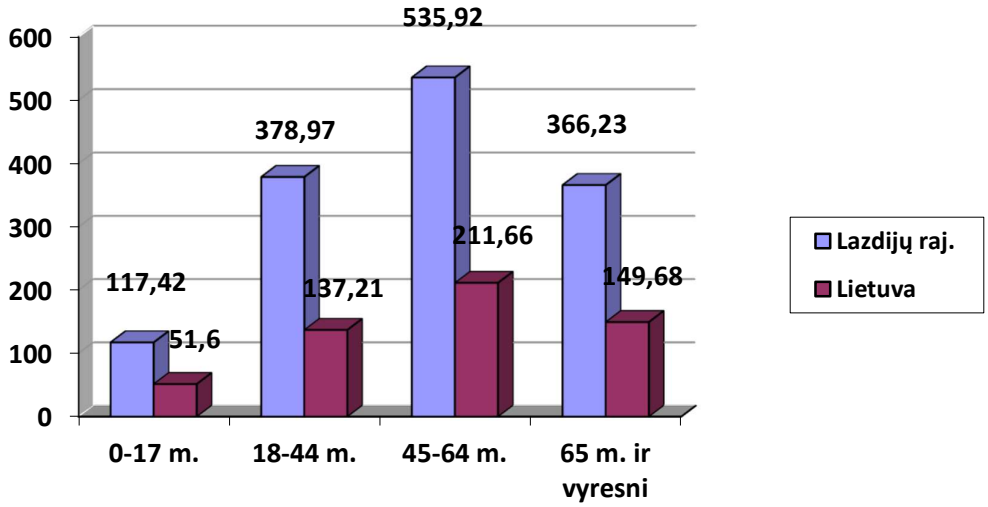

7 pav. Ligotumas tuberkulioze (A15-A19) pagal amžiaus grupes Lazdijų r. 100 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2015 m. Lietuvoje užregistruoti 107 daugeliui vaistų atsparios tuberkuliozės atvejai (3,7/100 000 gyv.), Lazdijų rajono savivaldybėje – iš visų 19 naujai registruotų, sergančių tuberkulioze asmenų, nustatyti 3 atsparios tuberkuliozės atvejai (14,5/100 000 gyv.). Lazdijų rajono savivaldybėje šis rodiklis buvo beveik 4 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį (8 pav.).

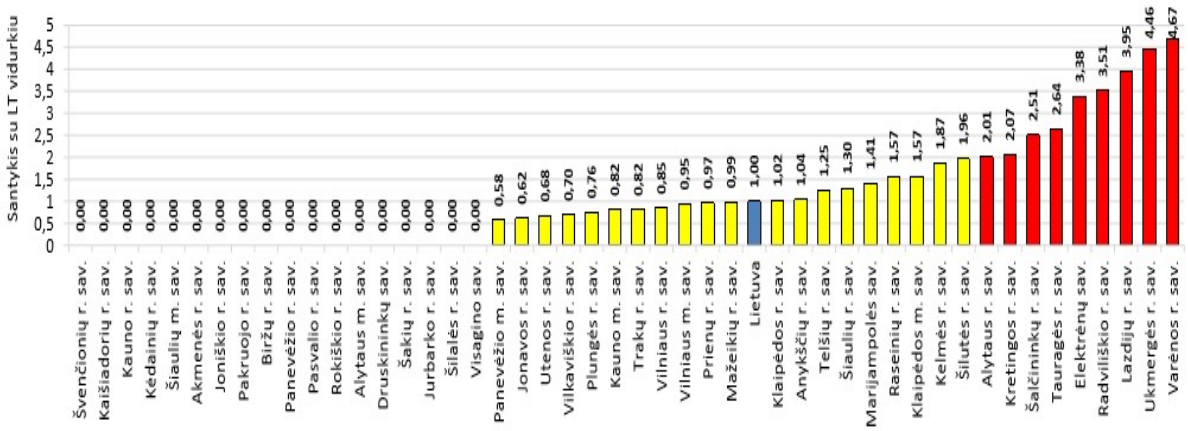

8 pav. Sergamumas daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3.3 CUKRINIO DIABETO PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE

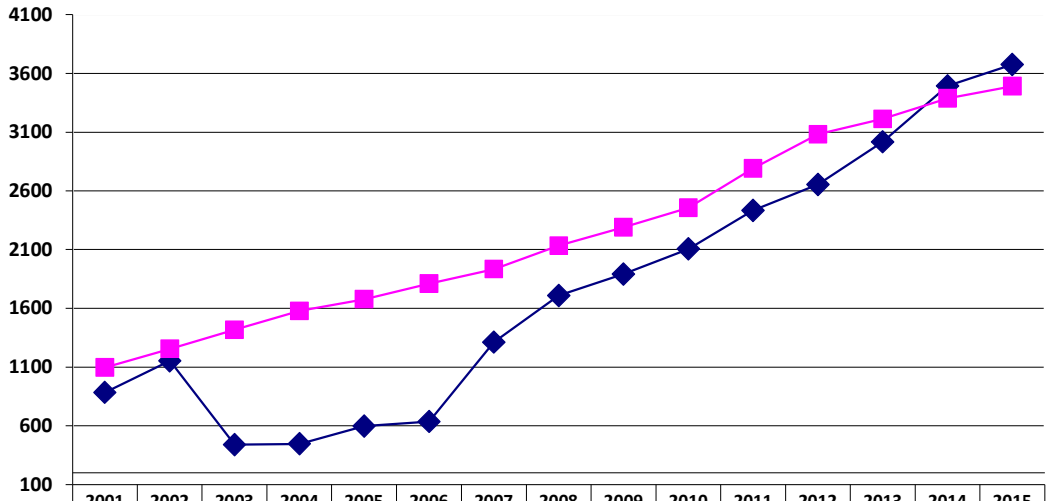

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lazdijų raj.	883,42	1153,9	438,96	446,88	596	635,54	1311,8	1708,5	1889	2105,9	2432	2654,3	3016,8	3494,4	3675,1
Lietuva	1096,2	1254,8	1416,5	1577,2	1677,1	1810,5	1934	2132,6	2290,5	2456,2	2791,6	3080,7	3212,8	3389,4	3490,5

9 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) 10 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Kasmet šalyje, o tuo pačiu ir Lazdijų rajone, daugėja susirgimų cukriniu diabetu (E10-E14) – Lazdijų rajone 2015 m. sergančių cukriniu diabetu žmonių buvo 5,2 proc. daugiau nei 2014 m. Lyginant su 2001 m. (883,4/10 000 gyv.), ligotumas cukriniu diabetu išaugo daugiau nei 4 kartus (3675/10 000 gyv.) (žr. 9 pav.).

2015 m. duomenimis, Lazdijų rajone ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPĮ naujai užregistruoti buvo 163 cukrinio diabeto atvejai (II tipo cukrinio diabeto – 155 atv.); 1000 gyventojų teko 7,9 nauji cukrinio diabeto atvejai (Lietuvoje – 4,6 atv.), iš kurių 95,0 proc. sudarė II tipo cukrinis diabetas. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu Lazdijų rajone jau keli metai yra didžiausias respublikoje. 2015 m. sergamumo II tipo cukriniu diabetu rodiklis buvo beveik 2 kartus didesnis negu visoje Lietuvoje (Lazdijų raj. – 71,8; Lietuvoje – 42,6) (10 pav.).

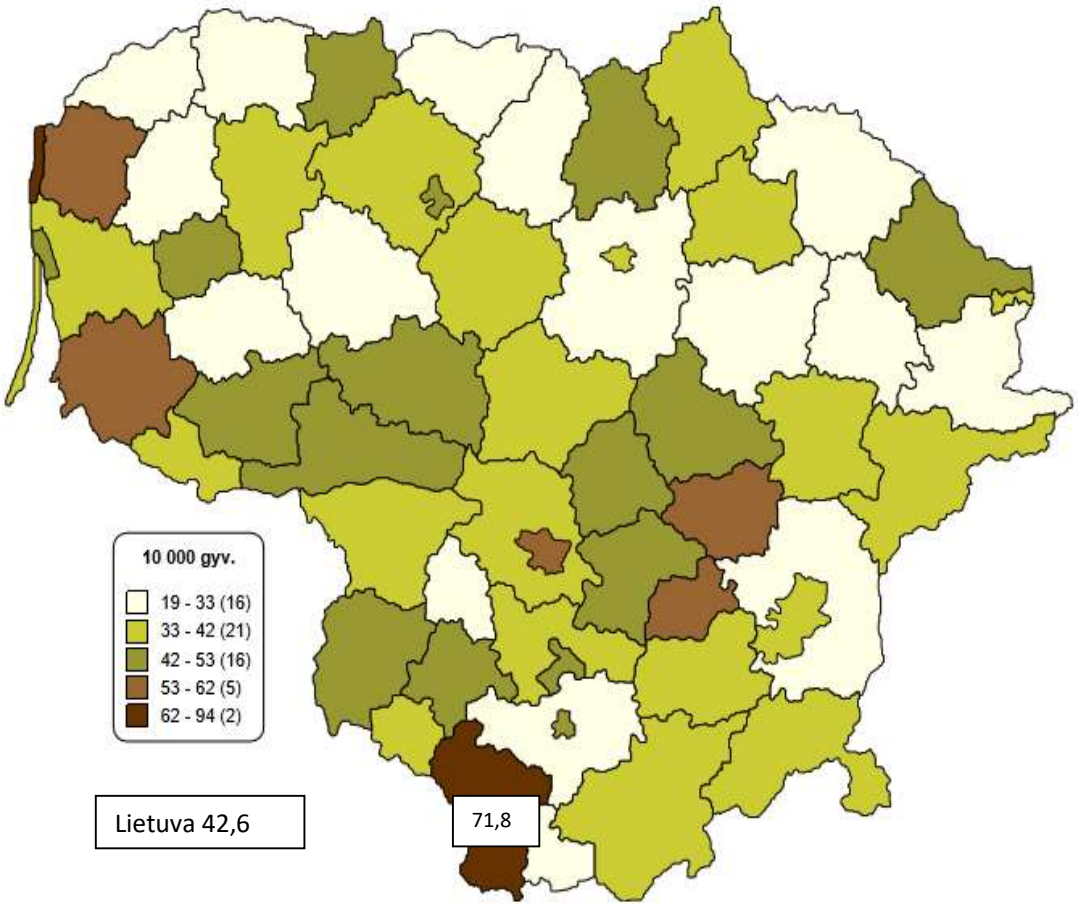

10 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lazdijų rajone 2015 m. II tipo cukriniu diabetu daugiau sirgo vyrai negu moterys (73 moterys ir 82 vyrai). Sergamumo rodiklis šiuo susirgimu siekė 6,75/1000 moterų ir 8,36/1000 vyrų (Lietuvoje – 4,38/1000 moterų ir 4,12/1000 vyrų).

Analizuojant gyventojų, sergančių II tipo cukriniu diabetu duomenis pagal amžių, daugiausiai sergančių II tipo cukriniu diabetu yra vyresnio amžiaus žmonės (2015 m. susirgo 74 gyventojai 45-64 m. amžiaus ir 75 gyventojai 65 m. ir vyresnio amžiaus) (žr. 11 pav.).

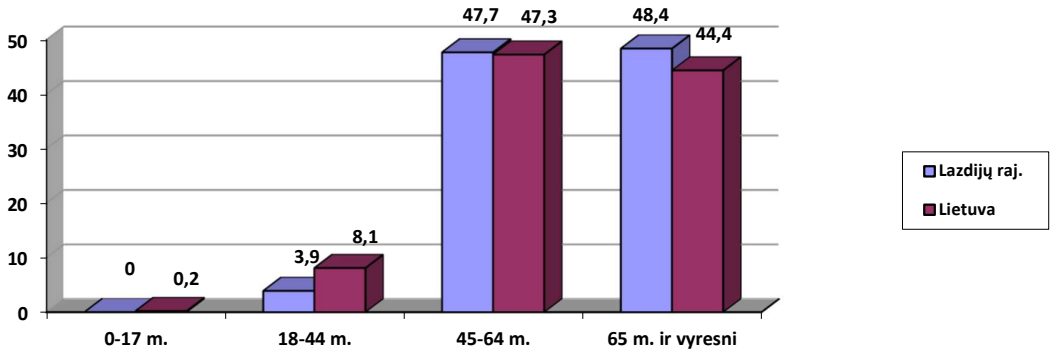

11 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) pagal amžiaus grupes Lazdijų r. 2015 m. (proc.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras; VSB skaičiavimai

4. IŠVADOS

1. 2015 m. Lazdijų rajone buvo registruoti 1137 ilgalaikiai bedarbiai (rodiklis – 9,0/100 gyv., Lietuvoje – 2,5/100 gyv.). Lazdijų rajono savivaldybėje per 2006-2015 m. laikotarpį nedarbo lygis augo greičiau negu Lietuvoje. Nuo 2006 m. Lazdijų rajono rodiklis padidėjo beveik 2 kartus.

2015 m. Lazdijų rajone buvo 956 vaikai, gaunantys nemokamą maitinimą (rodiklis - 395,0/1000 vaikų, Lietuvoje – 219,5/1000 vaikų). Tokiam rodiklio pasiskirstymui įtakos turi blogesnė savivaldybės socialinė padėtis (ilgalaikis nedarbas, mažesnės pajamos šeimose). Lazdijų rajono savivaldybėje 2015 m. socialinę pašalpą gavo 1849 asmenys. Lietuvoje iš 1000 gyventojų 40 asmenų gauna socialinę pašalpą, Lazdijų savivaldybėje – 90 asmenų.

2. Lazdijų rajono savivaldybėje 2015 m. užregistruota 19 naujų tuberkuliozės atvejų; visi plaučių tuberkuliozės atvejai (rodiklis – 92,1/100 000 gyv., Lietuvoje – 41,9/100 000 gyv.). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį. Visi naujai užregistruoti atvejai – suaugę asmenys. Nuo 2011 m. sparčiai didėja ligotumo rodikliai Lazdijų rajone – 2015 m. sergančių tuberkulioze žmonių buvo 2 kartus daugiau nei 2011 m. Lietuvoje 2015 m. užregistruoti 107 daugeliui vaistų atsparios tuberkuliozės atvejai (3,7/100 000 gyv.), Lazdijų rajono savivaldybėje – 3 atvejai (14,5/100 000 gyv.). Taigi atsparios vaistams tuberkuliozės rodiklis Lazdijų rajono savivaldybėje buvo beveik 4 kartus viršija Lietuvos vidurkį.

3. Tiek Lietuvoje, tiek Lazdijų rajone kasmet daugėja susirgimų cukriniu diabetu (E10-E14). Lazdijų rajone 2015 m. sergančių cukriniu diabetu žmonių buvo užregistruota 5,2 proc. daugiau nei 2014 m.

Sergamumas II tipo cukriniu diabetu Lazdijų rajone jau keli metai iš eilės yra didžiausias respublikoje. 2015 m. II tipo cukrinio diabeto sergamumo rodiklis buvo beveik 2 kartus didesnis negu Lietuvoje (Lazdijų raj. – 71,8, Lietuvoje – 42,6). Daugiausiai sergančių II tipo cukriniu diabetu yra vyresnio amžiaus asmenys. 2015 m. II tipo cukrinio diabetu susirgo 74 gyventojai, iš jų 45asmenys 64 m. amžiaus ir 75 asmenys 65 m. ir vyresnio amžiaus.

5. REKOMENDACIJOS

1. Siekiant kurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį, siūloma skatinti glaudesnį sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir kitų sistemų bendradarbiavimą politiniame lygmenyje.

2. Formuojant savivaldybės strategiją, būtina iškelti sveikatos stiprinimą, kaip prioritetą ir atsižvelgti į galimybę įtraukti sveikatos raštingumą į visas veiklos sritis bei politines kryptis.

3. Sukurti savivaldybėje sveikatos stiprinimo skatinimo sistemą.

5. Švietimo įstaigų darbuotojams skatinti jaunimo atsakomybė už savo sveikatą asmeniniais pavyzdžiais.

6. Skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, užsiėmimuose).

7. Siekiant sumažinti sergamumą tuberkulioze, greta medicininių problemų, spręsti ir socialines ligonio problemas, nes dauguma ligonių yra nedirbantys, piktnaudžiaujantys alkoholiu.

8. Vykdyti širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos grupių asmenų sveikatos stiprinimo programą, skatinti Lazdijų rajono gyventojus būti fiziškai aktyviems, bei rūpintis kasdiene sveika mityba.

9. Kompleksiškam sveikatinimo priemonių panaudojimui siekti glaudaus bendradarbiavimo ir partnerystės savivaldybėje bei visų partnerių atsakomybės už visuomenės sveikatos rezultatus.

Ataskaitą parengė:
Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė Laima Strašinskienė tel. (8-318) 52075, el.paštas laima.strasinskiene@lazdijai.lt